

5°. Pius Papa IX in Allocutione habita die 25 Iulii an. 1873 (1) aperte affirmat, emptores bonorum ecclesiasticorum incurrere hanc Tridentinam censuram. « Omnino communi » pellimur, inquit, ab officio vindicandi Ecclesiae iura, a studio » praemonendi incautos, ab ipsa » caritate erga sones, elata voce » nunciare iis omnibus, qui praedictam legem proponere, probare, sancire non extimuerunt; nec » non mandantibus, fautoribus, consultoribus, adhaerentibus, executoribus, bonorumque ecclesiasticorum emptoribus, non solum » irritum esse, cassum et nullum » quidquid hac in re egerint, aut » sint facturi, sed universos maiori » excommunicationi, aliisque censuris et poenis ecclesiasticis, iuxta sacros canones, Apostolicas » Constitutiones, et generalium » Conciliorum, Tridentini praesertim decreta, inflictis obstringi, » severissimam incurrere divinam ultionem, et in aperto versari » aeternae damnationis periculo. »

At nullum aliud Caput in Tridentino Concilio latum novimus, quo emptores bonorum ecclesiasticorum excommunicatione obstringuntur, nisi praesens quod expendimus. At emptores sunt praesertim privatae personae; horum igitur actio ex Tridentino Capite non est excludenda.

Exinde vero inferendum esse

(1) Acta S. Sedis Tom. VII.

censemus, in Tridentino Capite et esse actiones auctoritativas et potentiales quae excommunicatione mulcantur, et esse etiam privatas; has autem esse ex subiecta materia, et actionis ipsius qualitate dignoscendas. Ita, ut rem declaremus, usurpatio iurisdictionum et iurium feudaliū, emphyteuticorum, bonorum Montium pietatis, et bonorum ecclesiasticorum stabilium, domorum ex. gr. agrorum, fructuum etc., est potentialis et auctoritativa, ut probavimus: Sicut proprio sensu actio auctoritativa est impedire quominus fructus et obventiones ecclesiasticae ab iis percipiantur ad quos de iure pertinent; ad id enim requiritur auctoritas et potestas; etenim sine hac impedimentum personarum particularium, si quod daretur, publica potestate invocata, illico cessaret. Atque de cetero inter usurpatores invasores et in proprios usus convertentes etiam imperatores et Reges recenseantur, ut inde intelligamus, aliquas saltem ex vetitis actionibus auctoritative et potentialiter procedere. Quamvis etiam omnes; etsi enim privatae personae quae Regis exigunt auctoritatem potentiamque exequi non possint; hic optime exequi potest quae a privatis personis possunt admitti. At illae quae erunt aliae nisi, quae vel tantum a supremis principibus, vel sine eorum auctoritate committi

non possunt? Eiusmodi igitur criterio in Tridentino Capite actiones vetitae discernendae nobis videntur. Ut quae sine principum supremorum auctoritate committi non possunt auctoritativae sint et censi debeant; ceterae quae etiam a privatis personis peragi possunt, utpote ad quas explendas vel auctoritas suprema non requiratur, vel ea eludi facile possit, privatae censendae sint. Ita conversio bonorum mobilium, ex. gr. pecuniae, frumenti, fructuum, et etiam obventionum, saltem aliquarum, in proprios usus perferri potest etiam a personis privatis; pariter ad privatas personas bona ecclesiastica ex donatione suppositae personae pervenire possunt, vel quomodocumque; qua de causa etiam emptione, quo titulo, nostro saltem iudicio, emptio bonorum ecclesiasticorum sub Tridentino Capite comprehenditur, cum adverbium illud quomodocumque includat quolibet factum, quo bona ecclesiastica ad aliorum manus pervenire possunt.

Hinc non absolute, sed sub aliquo tantum respectu, repudianda est sententia cl. Commentatoris Reatini, qui *Comment. pag. 56, Nota 40, Edit. 3. 1880*, affirmat, « hoc decretum, non ad quascum-

que occupationes, sed ad auctoritativas et potentiales pertinet. » De Luca *Ad Trident. hunc tit. Discept. 23.*, etenim nonnullae veterum actionum auctoritative et potentialiter procedere prorsus debent, cum a privatis personis perferri non possint; at non omnes, ut supra diximus.

Omnino autem sequimur cl. Commentatorem in iis quae subdit, non quamlibet scilicet bonorum ecclesiasticorum in proprios usus conversionem, aut iniustam acceptationem excommunicatione plecti. « Sicut, inquit, et quidem recte, si quisquis rem quamlibet, vel modicum frumenti, aut amphoram olei, quocumque modo in suos usus convertit; v. c. conductor qui mercedem non solvit, commodatarius, depositarius qui rem non restituit, quisquis sibi arborum agrorum ingreditur, vel in confinio aedificium ponit, excommunicationem incurrit, necesse erit excommunicationibus Ecclesiam repleri, quod a mente Tridentini videtur alienum propositum (1). Proinde decretum hoc nec eos tenet qui decimas subtrahunt vel impediunt, quod plane decretorium est (2). »

(1) *Sess. XXV, Cap. III De Reform.* « Quamvis excommunicationis gladius » nervus sit ecclesiasticae disciplinae, et ad continendos in officio populos valde » salutaris, sobrie tamen magnaque circumspectione exercendus est, cum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni quam » formidari, et perniciem potius parere quam salutem. »

(2) Etenim Tridentina excommunicatio in non solventes, aut decimas solvere

» Quid quod usus huius decreti  
 » in Curia Romana nimium rarus  
 » est? Quin haec damnat: inferiorum  
 » facilem abusum dum etiam  
 » contra privatos debitores qui ex  
 » aliqua praetensione decimas, vel  
 » canones, livellos, aliasque praestationes  
 » statutis temporibus non solvunt,  
 » ad has poenas procedunt; sive contra  
 » eos qui ex privatis iuribus ac praetensionibus  
 » aliqua possideant bona, quae ad Ecclesias,  
 » vel pia loca spectare praetendatur.»

Quae tamen postrema, quae ex De Luca *Loc. cit.* observat vir praestantissimus, ad rem facere non videntur, cum agatur et de debitoribus qui statutis temporibus, quamvis ex praetensione aliqua, non solvunt, ideoque in solvendo moras nectentibus; non igitur de iis qui solvere nolunt, ut deinde ecclesiae redditus in proprios usus convertant; et de iis qui ex privatis iuribus ea bona sibi sumpserunt, quae praetendantur ad Eccle-

impedientes est, non latae, sed ferendae sententiae, ut constat ex Sess. XXV, Cap. XII de Reform. « Non sunt ferendi qui variis artibus decimas Ecclesiis obvenientes subtrahere moliantur, aut qui ab aliis solvendas temere occupant, et in rem suam vertunt, cum decimarum solutio debita sit Deo, et qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt. Praecipit igitur S. Synodus omnibus cuiuscumque gradus aut conditionis sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de iure tenentur, in posterum cathedrali aut quibuscumque aliis Ecclesiis vel personis quibus legitime debentur, integre persolvant. Qui vero eas aut subtrahunt aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine nisi plena restitutione sequuta absolvantur. » Cum itaque excommunicatio Sess. XII, Cap. XI de qua agimus sit latae sententiae, evidentissimum est, hoc in Capite non comprehendi subtrahentes, aut non solventes, aut impedientes decimarum solutionem, easque in rem suam convertentes. Ergo non quaelibet conversio bonorum ecclesiasticorum in proprios usus excommunicatione mulctatur in Tridentino Capite.

siam vel pia loca pertinere; si autem, ex praetensione, ergo non ex certo iure; ergo de bonis super quibus dubium est, an certo ad Ecclesiam pertineant.

Attamen cum usus huius decreti in Curia Romana nimium rarus sit, et e contra conversio illicita bonorum ecclesiasticorum, praesertim fructuum, in proprios usus, valde frequens, exinde dignoscimus non quaslibet huiusmodi actiones ex Tridentino Capite excommunicatione mulctari, sed eas tantum, quae, ut ita loquamur, specialem indolem habeant, ob apertam iniquitatem, iniustitiam, violentiam, fraudem, animique contra Ecclesiam perversitatem, aut praetensionem qua quis putet iura et bona Ecclesiae ad se spectare, quae omnia ex lectione Capituli perbelle intelliguntur. Etenim Tridentini Patres utuntur a principio verbis solemnibus. *Si quem Clericorum aut laicorum in tantum malorum omnium radix cupiditas occupa-*

*verit;* quae hyperbolica videntur, si aptentur ad quaslibet illicitas conversiones bonorum ecclesiasticorum in proprios usus, atque ad eas actiones quas supra recensuit Commentator Reatinus; deinde non minus solemniter loquuntur de variis bonis, iuribus, et iurisdictionibus, quas Clerici vel laici et usurpant et in proprios usus convertunt; quorum nonnulla a privatis personis vix aut ne vix quidem in proprios usus converti possunt; deum loquuntur de horum bonorum usurpatione et in proprios usus conversione, *per se vel alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas laicorum aut Clericorum, seu quacumque arte, aut quocumque quaesito colore,* quae prorsus intelligi non possunt de iis actionibus, aliisque similibus, quas supra enumeravit Com. Reatinus. Sicut nec de iisdem intelligi potest Clerici cooperatio; nam verba: *Clericus vero qui nefandae fraudis et usurpationis huiusmodi fabricator seu consentiens fuerit, etc.,* referuntur ad omnes actiones quas supra Tridentini Patres proscribere. At possunt ne haec dici de aliquo furto, de aliqua subtractione fructuum, reddituum etc. ecclesiasticorum? Nostro profecto iudicio, ridiculos sese exhibuissent Tridentini Patres adeo solemniter loquendo, et tot tantasque poenas inferendo, si de quaslibet mediocri bonorum ecclesiasticorum, et utcumque peracta lo-

quuti fuissent. Locuti sunt ergo de rebus magni momenti, de usurpationibus, et bonorum ecclesiasticorum in proprios usus conversionibus speciali malitia peractis; deque iis quae contra specialem prohibitionem Ecclesiae, et in eius contemptum actae sunt, prorsus ut contingit de emptoribus bonorum ecclesiasticorum, non de quibuslibet et fere quotidianis. Quod eo fidentius, dicimus, quia ut probavimus, plurimae inter vetitas sint actiones potentiales et auctoritativae, quae ad privatas personas pertinere non possunt; aliae vero vel eas subsequantur, ut emere bona ecclesiae ab usurpatoribus, aliae habeant specialem malitiam et fraudem, ut si administratores bonorum ecclesiasticorum in proprios usus convertant redditus perceptos ex bonis quorum administrationem gerunt, sine ulla prorsus voluntate eos restituendi, sintque magni momenti; et alia huiusmodi. Clericus vero nefandae fraudis fabricator vel consentiens efficiat ut patronus Ecclesiae nedum patronus sed et dominus censeatur, vel principi suggerat aperiatque viam qua in possessionem bonorum, et reddituum ecclesiae pervenire possit; aut suadeat, eum, salva conscientia, esse dominum omnium bonorum etiam ad Ecclesias et pia loca pertinentium in genere, vel in specie ad illam Ecclesiam, Monasterium, beneficium, Episcopatum etc., atque princeps exinde in bona Ecclesiasti-

ca rapacem manum immittat, usurpet, et in proprios usus convertat.

Ex dictis vero inferimus. 1°. In Tridentino Capite esse actiones interdictas, quae potentiales sunt et auctoritativae.

2°. Esse etiam actiones quae a privatis personis perfici possunt, et perficiuntur.

3°. Has autem specialem vel inobedientiam, vel malitiam redolere debere.

4°. Hinc inter vetitas actiones accensendas non esse illas quae vel sunt minoris momenti, vel prope diem contingunt, ut negare mercedem, succidere aliquam arborem, uvas, olivas, fructus furari etc. De eiusmodi enim patres Tridentini non loquuntur.

Hinc ad discernendum quinam ex hoc capite excommunicationem incurrunt, attendendum esse censemus ad entitatem et malitiam actionis. Quare si haec fuerit minoris momenti, et nullam habens specialem malitiam fraudemque, aut nullam expressis Ecclesiae mandatis inobedientiam praesefrens, eam sub praesenti excommunicatione non comprehendi putare debemus; secus si actio privata (nam potentiales et auctoritativae tria illa semper complectuntur) hisce circumsepiatur.

Post haec inquiremus 1° quanam personae huic excommunicationi subiiciantur?

Et profecto ex dictis iam patet legem universalem esse, sub eaque

comprehendi quoslibet clericos, et laicos etiam regali et imperiali dignitate fulgentes; neminem consequenter excludi qui vel in proprios usus convertat, vel usurpet per se vel per alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum aut laicorum, seu quacumque arte, aut quocumque quaesito colore alicuius Ecclesiae, seu cuiusvis saecularis beneficii, Montium pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictiones, bona, census, ac iura etiam feudalia et emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones quae in ministrorum et pauperum necessitates converti debent, vel impediatur ne ab iis ad quos de iure pertinent percipiantur.

Attamen cum excommunicatio pendeat ex qualitate et malitia speciali actionis, privatae personae numquam excommunicatae censendae sunt, nisi actionem ponant et culpa sese commaculent, quae sub lege evidenter comprehendatur, prout superius innuimus.

2°. Hinc ad actiones enumerandas progredimur.

Et quantum ad usurpationem atinet, eam auctoritativam et potentialem esse, supra probavimus; sicut etiam diximus, et evidenter patet, auctoritativas esse debere usurpationes bonorum Ecclesiarum, aliorumque locorum piorum, et Montium pietatis, atque insuper iurium feudaliu[m] et emphyteuticorum, cum hae usurpationes a pri-

vatis personis perfici non possint, sicut hae nec impedire possunt vere et proprie quominus redditus quicumque ecclesiastici ab iis percipiantur; ad quos de iure pertinent; ad hoc enim necessaria est auctoritas publica, cum excedat vires et potestatem privatarum personarum. Nec nobis illa sententia displiceret qua assereretur, actiones omnes, de quibus in Tridentino Capite, saltem ab initio, auctoritativas et potentiales esse; relate ad Clericos; scilicet, eas committi ab Episcopis, Cardinalibus, et Abbatibus aliisque ecclesiasticis qui beneficium possideant cui plurima sint bona adnexa, et iurisdicatio in determinatum territorium; relate vero ad laicos, a supremis principibus, vel civilibus guberniis, quocumque nomine censeantur. Exinde vero non excludi privatas personas, quae bona usurpata vel invasa emant, vel Legato, haereditate, donatione ad ipsas transmittantur, vel ad haeredes aliosve ipsae transmittant, tum ob declarationem citatam Supremae Inquisitionis, et Pii Papae IX allocutionem, tum ob rationes quas supra exposuimus.

Igitur 1° loco excommunicantur qui bona ecclesiastica in proprios usus convertunt, quicumque ii sint; sive scilicet ad solvendum aes alienum, sive ad belli expensas sustinendas, sive ad aedes reficiendas, bona emenda, negotiationem exercendam, etc. Cum enim bona ecclesiae adhibenda sint ad

cultum Dei sustinendum, ministrorum obventiones, pauperum necessitates, sacrilegum est ea in alios usus expendere.

2°. Excommunicantur usurpantes; de quibus diximus. Qua de causa supremi principes qui bona ecclesiastica et usurpant et vendunt, vel in alios adhibent usus, nullo pacto excommunicatione eximuntur, non hac quidem, sed Cap. XI Const. *Apostolicae Sedis*.

3°. Ii qui impediunt ne fructus redditusque ecclesiastici quicumque percipiantur ab iis ad quos de iure pertinent. Impedire autem est efficere quod aliquis invitus et contra suam voluntatem dimittat opus vel actionem quam facere intendit. Ideoque ex hoc capite excommunicatione plectuntur illi qui vi, minis, auctoritate impediunt; non autem precibus, hortatione, et etiam adhibita pecunia, cum haec impedimenti naturam constituere non possint, impedire enim per se importat actionem aliquo pacto violentam; hi autem qui precibus, pecunia, hortamentis licitum opus quod agere debent, dimittunt, propria voluntate et malitia agunt; neque aliquo pacto impediuntur; lex autem cum sit odiosa stricto est sensu accipienda. Non putamus autem eiusmodi impedimentum pertinere ad privatas personas; tum quia Patres Tridentini loqui videntur de impedimento aperto, tum quia ii ad quos redditus de iure pertinent, vi legum, et auctoritate

iudicium illico repetere possent quod ad se pertinet.

Neque ad contrariam sententiam statuendam argumentum desumi potest ex verbis *quacumque arte, vel quocumque quaesito colore*; harum enim formularum prima machinationes, dolos et fraudes importat; alia titulos varios, sed fictos, seu praetextus quibus iustitia rei praetendi seu colorari videtur, ut infra melius explicabimus. Sub hisce vero titulis neque preces, neque hortamenta, neque pecuniae exhibitio venire possunt.

4°. Mandantes vetitas actiones, vel earum aliquam; hi enim diserte comprehenduntur sub illis verbis *usurpare etc. praesumpserit per se, vel alios*; qui enim per alium facit, mandans est. Attamen mandantes excommunicationem incurrun effectum sequuto, sicut et ceteri vetitas actiones committentes; etenim in capite prohibetur usurpatio, conversio in proprios usus, impedire ne bona ecclesiae ad quos de iure pertinent, perveniant; quae omnia sine effectu secuto non intelliguntur. Qua de causa si quis aliquam ex proscriptis actionibus mandaverit, et perfici non potuerit, excommunicationem ob attentatum non incurrit.

5°. Illi qui quomodocumque usurpata bona acceperint sive donatione, sive emptione, sive haereditate, etc. adverbium enim *quomodocumque* quemlibet transmissionis modum includit.

Attamen circa eiusmodi contingunt et contingere possunt casus qui enodandi sunt.

Titius praeter bona propria quae possidet, emit ab usurpatoribus fundum ecclesiasticum. Cum aere alieno gravetur, omnia quae habet licitatione una cum fundo ecclesiastico simul venduntur. Caius ea emit. Quid?

R. Caius Tridentini Capituli excommunicationem incurere non videtur. Ad hanc enim incurendam necessarium est ut emptio directe sese ferat in res et bona Ecclesiae. At in casu proposito, emptio cumulative se habet, imò principaliter se tenet ex parte bonorum quae pertinebant ad Titium. Caius autem vel universa bona emere debuit, vel nihil; at nemo potuit expoliare Caium iure emendi bona Titii, neque grave incommodum ob bonum Ecclesiae illis adnexum sentire debuit; ergo cum lex Ecclesiastica non obliget cum gravi incommodo, cum emptio principaliter se habeat ad bona quae Titii sunt propria, non potest Caius excommunicatus haberi, si emit etiam simul bonum illud ecclesiasticum; contractus enim se habet per modum unius, et principaliter respicit bona quae legitime emere poterat.

Exinde vero non consequitur, Ecclesiam in bonum illud iura sua amittere; sed nos de excommunicatione loquimur.

Sit alter casus. Usurpata a gu-

bernio bona Monasterii cuiusdam fuere, in quae Municipium ius pascendi et lignandi habebat. Ea deinde emit Ioannes. Cum hic bona empta quibuscumque servitutis iuribus libera vellet, cum Municipio transactionem fecit, ut ipse quidem Municipio cederet in proprietatem nonnullos fundos, hoc autem onere servitutis pascendi et lignandi cetera bona liberaret. Municipales transactionem acceptant et executioni mandant. An excommunicationem Tridentinam incurrerint?

Negative. Municipium enim nihil emit, sed habuit aequivalens per conversionem quamdam bonorum. Supposito enim quod ius pascendi et lignandi importaret summam decem libellarum millium, si fundos in proprietatem accepit eiusdem valoris, profecto municipium nihil lucratum est, nihil de Ecclesiae bonis sibi sumpsit; ea enim summa debita fuisset Municipio etiam ab Monasterii Praefectis, ad quod bona pertinebant. Hoc autem nihil amisit: cum enim bona usurpata gravata essent onere lignandi et pascendi, minus cum hoc onere valebant. Si autem contingat ut aliquando in dominium Monasterium redeat bonorum usurpatorum, quamvis ex parte fuerint imminuta quantum ad quantitatem attinet, ea quorum possessionem iterum accipit maioris pretii aestimantur, cum onere servitutis libera sint. Ergo in hypothesis Monasterium nihil omnino amisisset; et consequenter hac

etiam de causa municipales nullam excommunicationem incurere potuere. Hi enim quod ad municipium pertinebat, et nihil aliud acceperunt; neque prohiberi poterant quominus transactionem acceptarent, praesertim si lites imminerent, et bonum communitatis eam exigeret.

Angelus vinculo solvit (italice *svincolo*) nonnulla bona canonicatus cuiusdam quo supra iure patronatus gaudebat eaque iterum sibi et filiis suis vindicavit, soluta gubernio summa ad id necessaria, sine ordinarii facultate.

Ea deinde Pacifico vendidit, qui antequam contractum iniret, petit ab viro ecclesiastico docto et prudenti, an emendo bona praedicta excommunicationem incurreret. Hic negative respondit. Qua de causa Pacificus contractum inivit.

An Angelus et Pacificus excommunicati censendi sint?

Nullum dubium quin Angelus excommunicationem contraxerit, nam vere eam partem bonorum ecclesiasticorum emit, quam fiscus sibi attribuerat; ideoque solvit triginta pro centenis singulis; quod cum sciens prudensque fecerit nulla ratione excusatur; bona enim illa quae Fiscus sibi usurpaverat, quaeque Angelus emit numerata pecunia, bona erant ecclesiastica.

At Pacificus antequam illa emeret, a viro prudenti et docto consilium expetivit, qui cum respondisset eum nullam esse excommu-